

SURDOPISIXOLOGIYANING ESHITISHIDA NUQSONI BULGAN SHAXSLAR HAYOTIDAGI O‘RNI

Askarova Rano Imomovna

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
“Surdopedagogika va maxsus pedagogikaning klinik asoslari”
Kafedrasi o‘qituvchisi

Yuldasheva Marjona

Nizomiy nomidagi “Maxsus pedagogika va
Inkulyuziv ta’lim” fakulteti 2-kurs talabasi

Tayanch soʻzlar: Karreksiya, integratsiya, adabtatsiya, diognostika, anormal rivojlanish, eshitishida nuqsoni boʻlgan shaxslar, reabilitatsiya.

Annotatsiya\Abstract:

UZ. Surdopsixologiyaning eshitishida nuqsoni boʻlgan shaxslar hayotidagi oʻrni va psixik rivojlanish xususiyatlari. Karreksiyon eshitishida nuqsoni boʻlgan shaxslarda psixik kamchiliklarini tuzatish va rivojlantirish.

RU. Роль сурдопсихологии в жизни лиц с нарушениями слуха и особенности психического развития. Коррекция и развитие психических недостатков у лиц с нарушениями слуха.

ENG. The role of surdopsychology in the life of persons with hearing impairment and features of psychic development. Correction and development of psychic deficits in individuals with impaired carrexia hearing.

Kirish:

Rivojlanib borayotgan bu keng jamiyatda insonlar va ularni qamrab olgan atrofdagi har xil turdagi suniy intellektlar va robita texnologiyalar asrida bevosita insonlar ongining psixologik jihatdan oʻzgarishi tobora ortmoqda .

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

Surdopsixologiya bevosita eshitishida nuqsoni bo'lgan shaxslarning psixik rivojlanish xususiyatlarini tushunish diognostik psixik holatlarini aniqlash imkoni boricha ertaroq davolash korreksion psixik kamchiliklarini tuzatish va ijtimoiy hayotga samarali moslashtirishdan iboratdir. Surdopsixologiya eshitishida nuqsoni bo'lgan shaxslar hayotida uning shaxs sifatleri kognitiv qobilyatlarini va xulq-atvor sezgi va idrok jarayonlarini tahlil qiladi va ularni fiziologik jihatdan tuzulishlarini va uning qay tariqa tasir kursatishini o'rganib adabtatsiyasida ishtirok etadi. Surdopsixologiyaning faoliyati orqali ular har qanday muhitga va holatga moslasha oladilar. Surdopsixologiya eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning tafakkur, xayol, ruxiy jarayonlarini ham tahlil etadilar. Misol tariqasida biz eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning ruxiy va sezgi idrok jarayonlariga to'xtalib o'tamiz. Ruxiy rivojlanishi: Kar bolalar mutlaqo normal bolalardir. Shuningdek ular yugurishni o'ynashni, raqsga tushishni, turli xil narsalar bilan tajriba qilishni, haykaltaroshlikni va rasm chizishni yaxshi ko'radi. Lekin ko'pincha ular bilan o'ynash uchun hech kim yo'q. Eshituvchi bolalarning ota-onalari ularning karlar bilan muloqot qilishini rag'batlan tirmaydi, ba'zan esa bunday aloqalarni oldini oladi. Chunki o'qimagan kar bola gapirmaydi. Aniq nutq o'rniga undovlar qiladi, ba'zan imo ishoralarni ishlatadi, murojaat qilingan nutqni tushunmaydi. Bunda uning xulq-atvori oddiy eshitish qobilyatiga ega tengdoshlaridan keskin farq qiladi, agar ular yoshi tufayli gapira olishmasalar ham murojaatini tushunadilar. Sezgi va idrok xususiyatlari : Idrok jarayonida qaysi analizatorning yetakchi rol o'ynashiga qarab: ko'rish , eshitish, teri tuyish knestezik harakat, hid bilish va ta'm bilish idroklari bir biridan farq qilishi hamda yashash shakillariga qarab idrok faollik darajasiga qarab: ixtiyorsiz va ixtiyoriy shakillarga bo'linishi haqida ham aytib o'tiladi .Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning tafakkur va nutqini rivojlantirish: Til va tafakkur o'rtasidagi munosabatlarning o'ta muhim va murakkab masalasi umumiy tilshunoslikning markaziy muammolaridan biridir. tabiiyki, insonlar o'zlarining murakkab tuzilgan ongi bilan tafakkur qilish xususiyatlari bilan bevosta boshqa yer yuzidagi boshqa jonli tabiatda ajralib turadilar ular yuksak tafakkurga egadirlar bu jarayon bilan ular o'ylagan ishlarini amalga oshiradilar, tafakkur orqali o'z fikrini nutq yordamida bayon etishadi. Lekin eshitishida nuqsoni bo'lgan shaxslar hayotida eshituv idroki yaxshi tarqqiy etmaganligi bois ularda bir qancha nutqiy

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

kamchiliklar kuzatiladi. Shunday qilib, ular nutq bayon qilishda semasiologiya, leksikologiya, morfologiya va sintaksisning ko'plab o'ziga xos til muammolariga murojaat qilishadi. Surdopsixologiya eshitishida nuqsoni bo'lgan shaxslarning psixik rivojlanishlarini ochib beradi, qaysi bolalarda rivojlanishning qaysi bosqichi u yoki bu o'ziga xoslikni aniqlaydi. Surdopsixologiya psixologik-pedagogik tadqiqotlar yordamida kar va zaif eshituvchi bolalarga kompensator rivojlanishini ta'minlash uchun ularni qaysi yo'l va vositalar bilan tarbiyalash va o'qitish kerakligini aniqlab beradi va ta'lim tarbiyani takomilashtirishni psixologik-pedagogik tavsiyalar beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kar bolalar psixologiyasi. - M., 1971-yil.
2. "Maxsus psixologiya" L.M.Mo'minova, Z.N.Mamarajobov.
3. "Surdopsixologiya" D.A.Pulatova, M.G'.Dehqonova, Sh.N.Ibadullayeva.
4. "Logopedik texnologiya" Qodirova F.U., Achilova S.J., Dehqonova M.G',
5. "Nutq madaniyati" Jiyanova N., Mo'minova O., Maksumova S. 1va 2-kitob.
6. "Kar bolalarning vizual tafakkuri".- Yashkova - M, 1988-yil.